

решения своих экономических и политических задач. В другом случае, государство вынуждено брать на себя работу по санации банковского сектора. Это участие вынужденное, а усилия государства направлены на предотвращение возможного банковского кризиса, его перерастания в глобальные экономические проблемы всей экономики. Однако практика свидетельствует, что стремление государственных органов власти подчинить интересы банковской системы решению общеэкономических задач, зачастую имеет негативные последствия для банковской системы.

2. Анализируя результаты государственного участия в банковском секторе нельзя однозначно говорить о его эффективности. Это зависит от ряда внутренних и внешних факторов и конкретного временного периода. Если в стране складывается чрезвычайная ситуация, требующая мобилизации всех финансовых ресурсов: подготовка к войне, ведение военных действий, восстановление экономики страны разрушенной военной или стихийными бедствиями, тогда для мобилизации всех внутренних ресурсов государство должно усилить свое регулирование банковским сектором. Однако активное вмешательство в деятельность банковской системы нарушает ее способность к саморегулированию и значительно снижает эффективность деятельности.

3. Национальная банковская система служит инструментом влияния и проведения экономической политики своего государства. В этом случае национальная банковская система получает возможности и средства для развития и расширения своей сферы деятельности.

Литература

1. Журнал «Вісник НБУ» №8 за 2010 год
2. Официальный сайт НБУ <http://www.bank.gov.ua>
3. Газета «Зеркало недели» №19 за 2009 год
4. Журнал «Проблемы современной экономики» №4 за 2008 год

УДК 339.13

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ДИСКУСІЙНІ АСПЕКТИ

Діденко М.А.
Андрєєва В.Г.

Для теорії й практики управління фінансами правильне визначення сутності фінансової системи загалом і окремих її ланок зокрема має важливе значення, оскільки сприяє побудові ефективної фінансової політики, націленої на підвищення рівня суспільного добробуту шляхом оптимального розподілу валового внутрішнього продукту між галузями національної економіки, соціальними групами населення та окремими територіями.

Аналіз праць зарубіжних і вітчизняних дослідників показав розмаїття думок і підходів щодо визначення поняття «фінансова система», що ускладнює створення раціональної й ефективної фінансової системи. Проблемою

трактовки поняття «фінансової системи» та визначенням її складових частин займалися такі вчені, як Азаренкова Г.М. та Борисенко І.І., Буряк П.Ю., Смолінська С.Д., Татарин Н.Б., Василик О.Д., Венгер В.В., Карлін М.І., Ковальчук С.В. та Фокрун І.В., Макаренко В.О. та Прищепчук І.О., Опарін В.М., Поливана Т.М., Романенко О.П., Ковальов В.В., Загорський В.С., Вовчак О.Д., Благуни І.Г., Чуй І.Р., Близнюк О.П., Лачкова Л.І., Оспіщев В.І. та багато інших. На сьогодні очевидно, що фінансова наука постійно поглиблює своє розуміння фінансової системи, її структури, функцій тощо. Якщо в середині ХХ століття більшість науковців поняття фінансової системи ототожнювали з поняттям державних фінансів, тобто різних видів бюджетів, то нині до складу фінансової системи стали включати фінанси підприємницьких структур, державний кредит, страхові й позабюджетні фонди та інші.

Метою даної статті є уточнення поняття фінансової системи на основі дослідження існуючих визначень системи взагалі й фінансової системи зокрема, впорядкування її властивостей, складових частин, що буде сприяти формуванню раціональної та ефективної фінансової системи України і механізму її функціонування.

Наявність різних підходів до тлумачення поняття «фінансова система» у науковій та навчально-методичній літературі насамперед пов'язано з тим, що початкове поняття «система» має багато значень, відтінків. Так, центральною концепцією теорії систем, системного аналізу, кібернетики, всієї системології є поняття складної системи, яке має бути чітко сформульоване й визначене. На сьогодні існує багато тлумачень поняття «система», найпоширеніші з яких наводяться, наприклад, у підручнику «Системологія на транспорті»: цілісна взаємозалежна безліч об'єктів; цілісна безліч об'єктів, пов'язаних між собою взаємними відносинами; порядок, згідно з яким розташовується група понять для утворення єдиного цілого; сукупність взаємозалежних, певним чином організованих і взаємодіючих елементів; організована безліч структурних елементів, що взаємопов'язані та виконують певні функції; комплекс вибірково залучених компонентів, у яких взаємодія і взаємини набувають характеру взаємоспрямування компонентів на одержання фіксованого корисного результату; сукупність взаємозалежних елементів, що відособлена від середовища та взаємодіє з ним як єдине ціле [13].

Згідно з визначенням А. Шияна системою називається сукупність деяких цілком конкретних одиниць – елементів, які перебувають у певних відношеннях і зв'язках між собою, завдяки чому вони становлять певну неподільність, унітарність, цілісність. Елементи системи об'єднані спільним функціонуванням, середовищем, у рамках якого вони під дією системних взаємозв'язків частково втрачають свої індивідуальні властивості та здобувають спеціалізацію [14].

Отже, спочатку потрібно знайти визначення поняття «система», котре має якнайточніше відповідати сутності окресленої проблеми. Таким є, на нашу думку, визначення, яке навели Ковальчук С.В. та Фокрун І.В.: «Система – це сукупність відносно самостійних якісно визначених елементів, між якими існує зв'язок або взаємодія» [6, с.37].

Розглянувши сутність поняття «система» являється доцільним дослідити трактування змісту «фінансова система» (табл.1).

Таблиця 1.

Трактування поняття «фінансова система»

Автори	Визначення терміна «фінансова система»
Романенко О.П. [9, с.21]	Сукупність відокремлених, але взаємопов'язаних між собою сфер фінансових відносин, що мають особливості в мобілізації та використанні фінансових ресурсів, відповідний апарат управління та правове забезпечення
Василик О.Д. [3,с.20], Буряк П.Ю., Смолінська С.Д., Татарин Н.Б. [2, с.40]	Сукупність різноманітних видів фондів фінансових ресурсів, сконцентрованих у розпорядженні держави, не фінансового сектора економіки (господарських суб'єктів), окремих фінансових інститутів і населення (домогосподарств) для виконання покладених на них функцій, а також для задоволення економічних та соціальних потреб
Василик О.Д. [3, с.22]	Сукупність окремих її ланок, що мають особливості в створенні та використанні фондів фінансових ресурсів, які зосереджені в розпорядженні держави, не фінансового сектора економіки, певних фінансових інститутів, домогосподарств для фінансового забезпечення економічних і соціальних потреб суспільства в цілому, окремих його верств населення, господарських структур, окремих громадян
Азаренкова Г.М., Борисенко І.І. [1, с.24]	Сукупність урегульованих фінансово-правовими нормами окремих ланок фінансових відносин і фінансових установ, за допомогою яких держава формує, розподіляє і використовує централізовані та децентралізовані грошові фонди
Ковальова В.В. [10, с.13]	Сукупність різноманітних сфер фінансових відносин, в процесі яких формуються та використовуються грошові фонди
Азаренкова Г.М. [1, с.25]	Сукупність відокремлених, але взаємопов'язаних між собою сфер фінансових відносин, що мають особливості в мобілізації та використанні фінансових ресурсів, відповідний апарат управління та правове забезпечення
Загорський В.С., Вовчак О.Д., Благун І.Г., Чуй І.Р. [11, с.36]	Сукупність відособлених, але взаємопов'язаних сфер і ланок фінансових відносин, які відображають специфічні форми й методи обміну, розподілу і перерозподілу ВВП, система фінансових органів та інститутів

Якщо врахувати позитивні сторони названих вище визначень фінансової системи та узагальнити їх, то їй, на нашу думку, можна дати таке змістовне визначення: це сукупність різноманітних фондів фінансових ресурсів, які створюються і використовуються в місцях їх акумулювання з певними намірами економічного і соціального розвитку.

Також треба зазначити, що більшість науковців визначають фінансову систему за внутрішньою будовою та за організаційною структурою. За першою ознакою - це сукупність відносно відокремлених взаємопов'язаних фінансових відносин, які відображають специфічні форми та методи розподілу й перерозподілу фінансових ресурсів; за другою – сукупність фінансових органів та інститутів, які управляють грошовими потоками [7, с.32]. Аналогічні визначення фінансової системи можна знайти у працях Ковальчука С.В. та Форкуна І.В. [6, с.38], Опаріна В.М. [8, с. 23], Загорського В.С., Вовчака О.Д., Благуна І.Г., Чуя І.Р. [11, с.36-37] та багатьох інших науковців.

Внутрішня структура складається зі сфер – узагальнених за певною ознакою сукупностей фінансових відносин та ланок – відособлених частин фінансових відносин (за ознакою специфічних форм і методів фінансових відносин або за ознакою наявності окремого фонду фінансових ресурсів) [11, с.36-37].

Дослідження показали, що науковці виділяють різні сфери та ланки фінансової системи (табл.2).

Таблиця 2. Внутрішня структура фінансової системи

Автори	Сфери	Ланки
Близнюк О.П., Лачкова Л.І., Оспіщев В.І.[12], Венгер В.В. [4]	Централізовані фінанси	Державний бюджет, місцеві бюджети, державні позабюджетні цільові фонди, державний кредит, фінанси державних та муніципальних підприємств
	Децентралізовані фінанси	Фінанси підприємств та установ недержавної форми власності, фінанси населення
	Фінансова інфраструктура	Фінансовий ринок, система органів управління фінансами
Загорський В.С., Вовчак О.Д., Благуно І.Г., Чуй І.Р [11], Ковальчук С.В., Форкун І.В. [6], Опарін В.М. [8], Буряк П.Ю., Смолінська С.Д., Татарин Н.Б.[2]	Державні фінанси	Фінанси державного сектора, державний кредит, цільові державні фонди, державний бюджет
	Фінанси суб'єктів господарювання	Фінанси домогосподарств, фінанси підприємств, фінанси установ, що фінансуються в кошторисному порядку, фінанси комерційних підприємств, фінанси неприбуткових організацій
	Міжнародні фінанси	Фінанси міжнародних організацій, міжнародні фінансові інститути, міжнародні розрахунки
	Фінансовий ринок	Ринок позичкових капіталів, ринок цінних паперів
Романенко О.П. [9], Карлін М.І. [5]	Фінанси суб'єктів господарювання	Фінанси комерційних і некомерційних устав і організацій
	Державні фінанси	Державний і місцеві бюджети, державні цільові фонди, державний кредит, фінанси державного сектору
	Міжнародні фінанси	Фінанси міжнародних організацій, міжнародних фінансових інституцій, міжнародний фінансовий ринок
	Фінансовий ринок	Ринки грошей, кредитних ресурсів, цінних паперів, фінансових послуг
	Страховання	Соціальне, майнове, особисте страхування, страхування підприємницьких ризиків, відповідальності
Василик О.Д. [3]	Державні фінанси	Державний та місцеві бюджети, фонди цільового призначення, фінанси підприємств і організацій державної та комунальної форм власності, державний кредит, державне особисте й майнове страхування
	Фінанси підприємницьких структур	Фінанси виробничої та невиробничої сфер

	Фінансовий ринок	Ринки грошей, кредитних ресурсів, цінних паперів, фінансових послуг
	Фінанси домогосподарств	

На основі проведеного дослідження та враховуючи досвід розвинутих країн, до складу фінансової системи потрібно включати наступні сфери: державні фінанси; фінанси суб'єктів господарювання; страхування; фінансовий ринок та фінанси домогосподарств.

Якщо відносно включення трьох перших елементів фінансової системи в українській науці, як правило, не виникає суттєвих заперечень, то щодо фінансового ринку та фінансів домогосподарств ще тривають дискусії.

Розглянувши різні наукові підходи до класифікації фінансової системи, її сфери, на наш погляд, слід виділяти виходячи з рівнів економіки: міжнародні фінанси (рівень світового господарства), державні фінанси (макрорівень), фінанси суб'єктів господарювання (мікрорівень), фінанси домогосподарств (субмікрорівень), а також сполучні елементи між ними – фінансовий ринок та страхування.

Крім того, треба відзначити, що виокремлення державних фінансів як складової фінансової системи вимагає додаткових пояснень. Враховуючи, що до їхнього складу нині належать не тільки державний, а й місцеві бюджети, які за українським законодавством є відносно самостійними утвореннями, замість категорії «державні фінанси» доцільно було б використовувати термін «суспільні фінанси» (або «публічні фінанси» - цей термін використовують у підручниках з фінансів у багатьох країнах світу). Зокрема, відомий економіст С.В. Слухай вважає, що замість категорії «державні фінанси» треба використовувати категорію «суспільні фінанси», оскільки крім держави участь у вирішенні суспільних питань беруть і територіальні громади, інтереси яких не є адекватними державним, а фінансування суспільних благ здійснюється не лише коштом держави, а й за рахунок акумульованих місцевими громадами коштів.

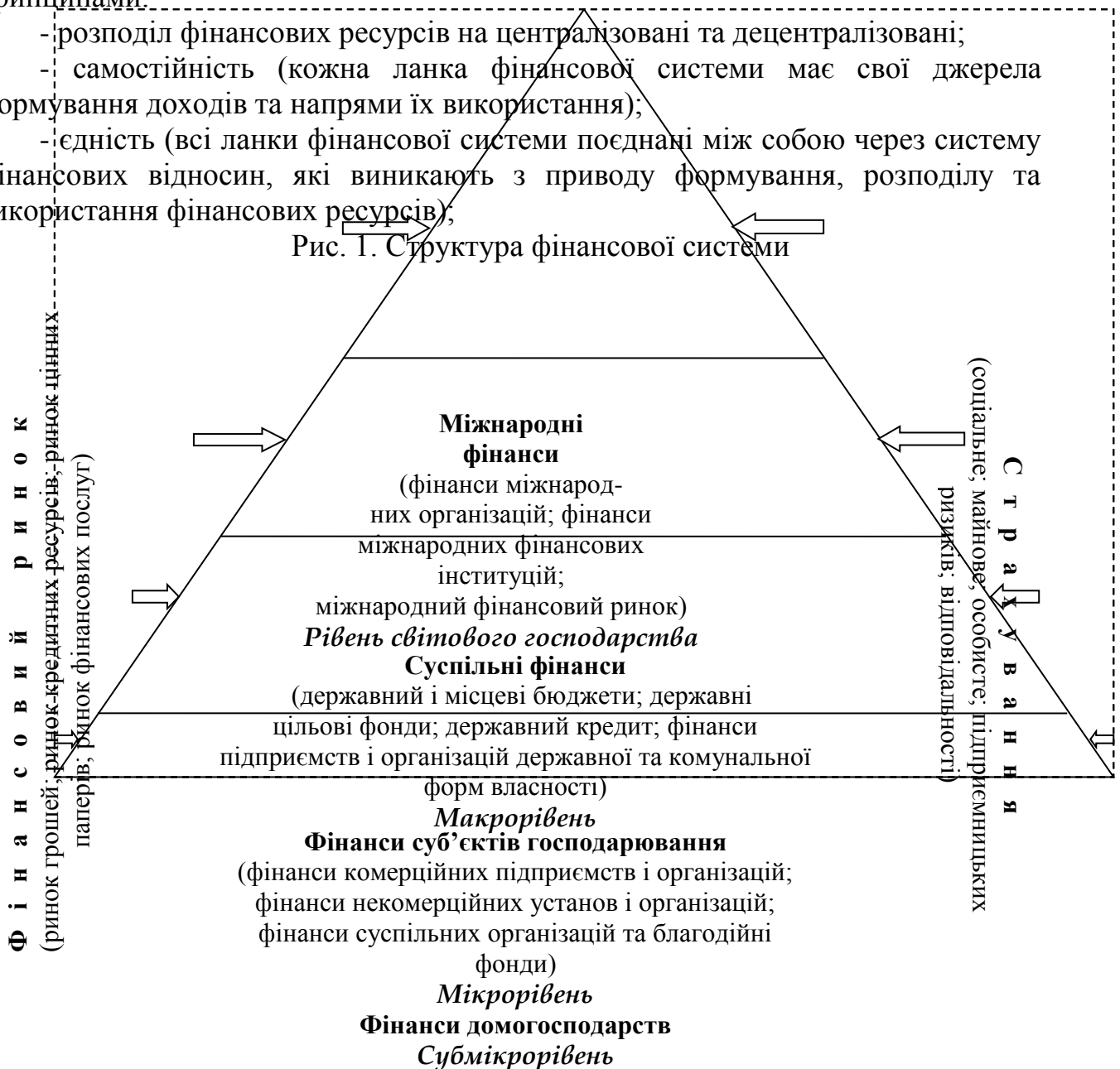
Також, слід відзначити, що не всі автори виділяють страхування як окрему сферу фінансової системи, але ми не відносимо його до жодної окремої сфери, бо, з одного боку, страхування забезпечується через страхові компанії, які є звичайними суб'єктами підприємництва, тобто їх діяльність належить до рівня мікроекономіки, з іншого боку, створювані фонди відображають перерозподіл фінансових ресурсів між окремими суб'єктами страхування і таким чином мають ознаки належності до усіх рівнів. Також колективні страхові фонди можуть створюватись і державними страховими компаніями, у цьому випадку вони належатимуть до системи державних фінансів.

Проаналізувавши різноманітні підходи до внутрішньої будови фінансової системи, приведемо більш доцільну її структуру (рис.1).

Слід відзначити, що структура фінансової системи визначається такими принципами:

- розподіл фінансових ресурсів на централізовані та децентралізовані;
- самостійність (кожна ланка фінансової системи має свої джерела формування доходів та напрями їх використання);
- єдність (всі ланки фінансової системи поєднані між собою через систему фінансових відносин, які виникають з приводу формування, розподілу та використання фінансових ресурсів);

Рис. 1. Структура фінансової системи

- функціональне призначення ланок фінансової системи (в кожній ланці фінансової системи вирішуються певні завдання специфічними методами, існують відповідні фонди грошових коштів і апарат управління);
- адміністративно-територіальний розподіл фінансових ресурсів;
- принцип законності у фінансовій діяльності (увесь процес створення, розподілу та використання фондів грошових коштів детально регламентується нормами фінансового права, дотримання котрих забезпечується можливістю застосування до правопорушників заходів державного примусу);

- принцип гласності (доведення до свідомості громадян, в том числі й з допомогою масової інформації, змісту проектів різноманітних фінансово-правових актів, прийнятих звітів про їх виконання, результатів перевірок і ревізій фінансової діяльності тощо);

- принцип плановості (вся фінансова діяльність держави базується на основі цілої системи фінансово-планових актів, структура яких, порядок складання, затвердження, виконання закріплюються у відповідних нормативних актах).

Ефективне функціонування кожної зі складових фінансової системи можливе за умов чіткого законодавчого урегулювання їхньої взаємодії. Разом з тим рух грошових коштів повинен бути скоординованим через управління фінансовими потоками, що забезпечується фінансовим апаратом. Слід зазначити, що у періодичній літературі фінансова система іноді ототожнюється з фінансовим апаратом. Однак, на наш погляд, необхідно розрізняти ці поняття, бо фінансовий апарат – це частина фінансової системи, її, так би мовити, інфраструктура, яка здійснює управління системою.

Таким чином, крім розгляду внутрішньої будови фінансової системи, її слід вивчати з точки зору організаційної структури, до якої належать:

1. Органи управління (Міністерство фінансів, Державна податкова адміністрація, Контрольно-ревізійне управління, Державне казначейство, Рахункова палата України, Державна комісія з регулювання ринку фінансових послуг, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку; Пенсійний та інші фонди соціального страхування тощо);

2. Фінансові інститути (Національний банк України, комерційні банки, страхові компанії, Міжбанківська валютна біржа, фінансові посередники на ринку цінних паперів тощо).

Отже, з урахуванням усього зазначеного вище можна зробити висновок, що розгляд сутності фінансової системи та її структурної будови потребує певної конкретизації. Різноманіття точок зору щодо цих питань дають можливість упевнитись у тому, що теорія фінансів неусталена. Це дослідження – продовження наукової дискусії з проблеми сутності та структури економічної категорії «фінансова система», у якому на основі критичного аналізу різноманітних підходів до тлумачення фінансової системи уточнено дане поняття, визначений склад сфер та ланок фінансової системи України, враховуючи специфіку розвитку економічних відносин у країні.

Література

1. Азаренкова Г.М., Борисенко І.І. Фінанси: Практикум: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 279с.
2. Буряк П.Ю., Смолінська С.Д., Татарин Н.Б. Фінанси: Підручник. – К.: «Хай-Тек Прес», 2010. – 392с.
3. Василик О.Д. – Теорія фінансів: Підручник. – К.: НІОС. – 2000. – 416с.
4. Венгер В.В. Фінанси: Навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В.В. Венгер. – К.: Центр учбової літератури, 2003. – 432с.

5. Карлін М.І. Фінанси України та сусідніх держав: Навч. посіб. – К.: Знання, 2007 – 589с.
6. Ковальчук С.В., Форкун І.В. Фінанси. Навч. Посібник. – Львів: «Новий Світ - 2000», 2006. – 568с.
7. Макаренко В.О., Прищепчук І.О. Побудова моделі фінансової системи України на основі системного підходу // Фінанси України. – 2010. - №5. – с.31-38
8. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. посібник. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2001. – 240с.
9. Романенко О.П. Фінанси: Підручник. – К: Центр навчальної літератури, 2004. – 312с.
10. Финансы: учеб. – 2-е изд. перераб. и доп. / под ред. В.В. Ковалева. – М: ТК Велби. Изд-во Проспект, 2007. – 640с.
11. Фінанси: Навч. Посіб. / В.С. Загорський, О.Д. Вовчак, І.Г. Благун, І.Р. Чуй. – К.: Знання, 2006. – 247с.
12. Фінанси: Навч. посіб. / О.П. Близнюк, Л.І. Лачкова, В.І. Оспіщев та ін.; За ред. В.І. Оспіщева. – К.: Знання, 2006. – 415с.
13. Системологія на транспорті: підруч.: У 5-ти кн. Кн. 1: Основи теорії системи і управління / За ред. М.Ф. Дмитриченка. – К.: Знання України, 2005. – 343с.
14. Шиян А.А. Економічна кібернетика: вступ до моделювання соціальних і економічних систем: Навч. посіб. – Л.: Магнолія 2006, 2007. – 228с.
15. Зацеркляний М.М., Мельников О.Ф. Основи економічної кібернетики: Навч. посіб. – Чернівці: ТОВ «Вид-во «Наша книга», 2008. – 392с.
16. Системний аналіз: Навч. посіб. / О.Д. Шарапов, Л.Л. Терехов, С.П. Сіднев. – К.: Вища шк., 1993. – 303с.

УДК 331.108.26:640

**ВЛИЯНИЕ СТИЛЯ РУКОВОДСТВА НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ
ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ КОНДИТЕРСКОЙ
ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ**

Дранишникова А. В.

Таранич О.В.

Постановка проблеми. В современном менеджменте к стилю руководства предъявляют достаточно высокие требования. Это связано, прежде всего, с тем, что условия конкуренции между производителями, ориентация на рынок, присущие нынешней экономической системе, требуют высокого качества товаров и услуг. А это в значительной степени зависит от грамотного и эффективного управления. Поэтому и для предприятий кондитерской промышленности стиль руководства имеет немаловажное значение – он непосредственно влияет на эффективность работы таких предприятий, рост производительности труда персонала, а также на конкурентоспособность предприятий в целом.